

Tyylistä on melkein yhtä monta määritelmää kuin on tyylintutkijoita. Kun niissä jokaisessa on jotain oikeaa, tuntuisi, että täydellisin määritelmä syntyy näiden yhdistelmästä. Mutta tulos ei täyttäisi määritelmän vaatimuksia: käsitteen *o l e n n a i s t e n* tuntomerkkien lyhyt, tarkka esitys.

Siitä huolimatta että tyylintutkimus on Suomessa ollut vähäistä, parhaan ja olenaisimmat tuntomerkit sisältävän tyylin määritelmän — todettakoon se heti — on antanut suomalainen, professori Enkvist kirjassa *Linguistics and Style* sivulla 28: tyyli on kielellisten elementtien kontekstuaalisten todennäköisyyksien kokonaisuus. Kaikkiaan Enkvistin kirjoitus on esiteltävänä olevien kokoomateosten parhaita artikkeleita. Tyylin teoriaan se tuo olennaisen lisän.

Tyyli perustuu kaiken tasoisten kielen elementtien, fonologisten, morfologisten, syntaktisten ja leksikaalisten yksikköjen frekvensseihin, jotka edustuvat kuhunkin yhteyteen, kontekstiin, kuuluvina todennäköisyyksinä. Erilaisia konteksteja eritellessään Enkvist puhuu kielenulkoisten viestintätilanteiden lisäksi myös kielellisistä konteksteista, joiden osuus tyyliä muodostavina tekijöinä jää kuitenkin kokonaisuutena selvittämättä. Jos näet tarkasteltava tyyli-ilmiö *a* on sidoksissa tyyli-ilmiön *b* muodostamaan kontekstiin, niin silloin tietysti myös *b* on sidoksissa *a*:han ja näin joudutaan loputtomaan kehään selittämällä tyyliä tyylin avulla. Tyyliä tulee nähdäkseni selittää vain kielenulkoisesta kontekstista käsin, sillä »kielellinen konteksti» on itse tyyliä, jota on tarkoitus määritellä.

Enkvist ei tee selvää eroa kompetenssin ja performanssin välillä. Toisaalta hän sanoo aivan oikein, että tietyn kontekstin lingvististen yksikköjen frekvenssien tuntemus on osa ihmisen kielellistä kokemusta, joka muuntuu sarjaksi odotuksia tai todennäköisyyksiä, mutta toisaalta hän puhuu tyylistä yksittäisten tekstien tyylinä. Tyyli voi tietysti periaatteellisesti kuulua sekä kompetenssiin että perfor-

Tyylin teoriaa

NILS ERIK ENKVIST — JOHN SPENCER — MICHAEL J. GREGORY *Linguistics and Style*. *Language and Language Learning* 6, ed. by John Spencer. London 1964. XII + 109 s.

LUBOMÍR DOLEŽEL — RICHARD W. BAILEY *Statistics and Style*. *Mathematical Linguistics and Automatic Language Processing* 6. New York 1969. VIII + 245 s.

manssiin (eikä pelkästään performanssiin, kuten nykyään virheellisesti luullaan), mutta jos se määritellään kielellisten elementtien kontekstuaalisten todennäköisyyksien kokonaisuudeksi, ei ole kysymys performansista. Yksittäisten konkreettisten tekstien kielellisten elementtien frekvenssit edustuvat absoluuttisina eivätkä todennäköisyyksinä, kuten ääretöntä perusjoukkoa vastaavassa, kompetenssiin kuuluvassa abstraktissa tyylissä. Lingvistiikan tyyli-käsite kuuluu nimenomaan kompetenssiin. Tyylin käsittäminen sovellettuun lingvistiikkaan kuuluvaksi (mikä näkyy ristiriitaisesti Enkvistinkin artikkelin alaotsikossa) on täten joko liian ahdasta tai täysin väärin käsitettyä tyylin tutkimuksen aseman tulkintaa. Seikkaperäisemmin tarkastellen näitä asioita Oulun yliopiston suomen kielen laitoksen tutkimusraportteja -sarjan numerossa 1 (ks. myös Aika 1971 s. 414—417).

Edellä puhutusta virheellisestä lähtökohdasta johtuu, että tyyli käsitetään kielellisen valinnan tulokseksi. Vieläpä erotetaan kieliopillinen valinta ja tyyllinen valinta. Näiden hierarkkista suhdetta selvitellessään Enkvist toteaa, että kieliopillistenkin konstruktioiden valinnan määrää toisinaan konteksti (esim. kun on kysymys lyriikan omintakeisista rakenteista). Mikä siis on kieliopillista ja mikä tyyllistä valintaa? Kysymys on yhdestä ja samasta erottamattomasta asiasta, jota voidaan nimittää joko kieliopilliseksi tai tyyllilliseksi. Pelkästään yhteen kontekstiin kuuluvien kieliopillisten konstruktioiden valinta on tyyllistä siten, että niiden frekvenssi ja todennäköisyys muualla on nolla. Mutta valinta ei ole sitä paitsi yleensä kielellistä ollenkaan, sillä totuus on tämä, jonka Enkvistkin sanoo: tyyllinen valinta on yksinkertaisesti tyylin osoittamina toimivien kielen elementtien kontekstuaalisesti sidonnaista käyttöä. Valinta sanan varsinaisessa mielessä koskee siis vain kielenulkoista kontekstia.

Toinen merkittävä artikkeli on Doleželin A Framework for the Statistical Analysis of Style teoksessa Statistics and Style.

Siitä huolimatta että myös Doležel lähete valinnasta ja performanssista, hänen teoreettiset tyylin tilastollista luonnetta koskevat pohdiskelunsa ovat hyödyllisiä. Hän erottaa tyylin muodostumisessa kaksi tekijää, puhujan omista edellytyksistä lähtevän subjektiivisen faktorin ja puhujan ulkopuolisesta kontekstista aiheutuvan objektiivisen faktorin. Tyyliä luonnehtivat tilastolliset tunnusluvut voidaan tämän perusteella jakaa kolmeen ryhmään: tunnusluku, joka on tilastollisesti vaihtelematon yhden puhujan teksteissä mutta osoittaa merkittävästi erilaisia arvoja eri puhujien teksteissä, on subjektiivinen tyylin tunnusluku; tunnusluku, joka on tilastollisesti vaihtelematon puhujan ulkopuolisissa kontekstissa, on objektiivinen tyylin tunnusluku; subjektiivinen tunnusluku, joka poikkeaa merkittävästi kahdessa eri kontekstissa, on samalla subjektiivis-objektiivinen tyylin tunnusluku. Tyylin tilastollinen struktuuri saadaan aikaan näiden kaikkien yhdistelmästä. Tällainen jaottelu on kuitenkin turha ja käymätön silloin, kun ei tutkita persoonallisia tyylejä, niin kuin lingvistiikassa on yleensä asian laita. Subjektiivinen faktori on samanlainen kontekstuaalinen faktori kuin muutkin.

Muihin artikkeleihin ei sisälly samalla lailla uutta teoriaa, vaan ne ovat lähinnä sovelluksia. Statistics and Style -teoksen kaikki kirjoitukset silti ovat tässä mielessä kiintoisaa ja havainnollista luettavaa. Seuraava aiheuuttelu paljastaa, mitä ne sisältävät: sanastorakenteen ja eri sanaluokkien välisten suhteiden mittaus ja vertailu eri konteksteissa, lauseen pituuden vertailu, transformaatioiden tilastollinen vertailu, äännerakenteen, loppusoinnun ja rytmin tilastollinen analyysi, kokenkilöiden avulla suoritettava tyylin tunto-merkkien mittaus, yksilön lauseenpituuden muuttuminen ajan ja esikuvien mukana, metaforien kvantifiointi, lausetyyppien ja lauseen struktuurin tilastollinen kuvaus, historiallinen stilistiikka.

Pauli Saukkonen